

N:o 68.

Af Herr A. Hedin: Angående anhållan hos Kongl. Maj:t om förordnande af en komité till utredande af frågan om inköp af enskilda, med statsbanorna i förbindelse stående jernvägar, samt om anslag för detta ändamål.

Ej blott det allmänna ryktet, utan ock vissa offentliga åtgärder gifva anledning att förmoda, att Riksdagen har att motse Kongl. proposition om inlösen af Halsberg—Motala—Mjölby jernväg. Denna sannolikhet föranlåter mig att förnya ett förslag, som jag redan förlidet år hade äran att underställa Riksdagen.

Jag vill ej bestrida, att ju möjligen det skulle kunna ådagaläggas, att i vårt land finnes en eller annan sträcka enskild jernväg af så stor vigt för staten, vare sig från allmän trafiksynpunkt eller med afseende på de strategiska förbindelserna, att det kan betraktas såsom ett betänkligt förbiseende, att staten koncederat den åt enskilde, i stället för att sjelf bygga och trafikera den. Följaktligen nekar jag ej heller, att det till äfventyrs kan komma att med ovederläggliga skäl styrkas, att staten bör äfven till högt pris sätta sig i besittning af ett eller annat stycke enskild jernväg, ehuru den i öfrigt ej vill rubba det nu bestående förhållandet, att vida större delen af jernvägsnätet befinner sig i enskildes ego. Men der ett sådant statens intresse ej kan tydligen ådagaläggas, der håller jag före, att skäl saknas för hvarje partielt, till blott en helt *ringa del* af det privata jernvägssystemet begränsadt, inköp af enskilda jernvägar. Och jag hvarken medgifver, att något sådant statens intresse blifvit påvisadt, ej heller tror att det kan påvisas i fråga om Halsberg—Motala—Mjölby jernväg.

Fast mer synes mig inköp af denna jernväg sannolikt skola blifva blott den första i en följd af åtgärder, hvarigenom staten komme att förvärfva just och blott de enskilda banor, som den bäst kan undvara och som bära sig sämst. Låter det sig nu göra att uppställa beräkningar, som kasta en fördelaktig dager öfver

förslaget att inlösa meranämnda bana, så inses icke, hvarför ej samma konststycke skulle kunna utföras till stöd för inlösen af vissa andra förlustgifvande banor. Och derest man öfvergifver det äfventyrliga försöket att motivera inköpet af Motalabanan såsom för staten fördelaktigt, för att i stället öppet vidgå de verkliga, bevekande skälen, så torde sådana ej heller vara svåra att finna och andraga för inköp af andra dåliga jernvägar.

Annorlunda ställer sig förslaget om inköp af Motalabanan och andra enskilda jernvägar, hvilkas ekonomiska ställning är svår, derest det ifrågakomme såsom ett jämförelsevis underordnad moment i en omfattande politisk och finansiell åtgärd — inlösen *i stort* af enskilda jernvägar, verkställd till ett för statsverket fördelaktigt pris, ty om då några tiotal mil jernväg, af hvilka äfven framgent endast dålig afkastning är att förvänta, få följa med i den stora affären, synes detta ej vara särdeles betänkligt. Men just den hufvudfrågan bör till hela sin vidd undersökas, innan något partielt steg tages. Bör staten göra sig till herre öfver en betydligare del af privatbanesystemet, för att kunna i den allmänna rörelsens intresse bättre ordna godstrafiken, och för att kunna för landets försvar bättre tillgodogöra sig jernvägsförbindelserna? Om denna fråga jakande besvaras, hvilka privatbanor böra i främsta rummet inköpas; hvilka förändringar till spårvidd, öfverbyggnad, stationsplaner m. m. böra åtskilliga bland dem undergå, för att fullt passa in och göra tjänst i statsbanesystemet, och hvilken kostnad skulle de förändringarna medföra? När en af opartiske och sakkunnige män utförd undersökning beredt ett material till svar på dessa m. fl. frågor, då — men icke förr — är Riksdagen i tillfälle att rätt öfverväga bärvidden af det beslut, den kan komma att fatta med anledning af de framställningar om jernvägs-inköp, af hvilka man hittills måhända endast har sett förtruppen, samt att fixera det pris, till hvilket staten må inlåta sig på en erbjuden affär af detta slag. Jag förutsätter, att en sådan aldrig skulle företagas, der ej en till inlösen ifrågasatt bana erbjödes staten i det fullt köpfärdiga skick, att staten icke såsom köpare komme i rättsförhållande till andra än det säljande bolaget, att således bindande aftal förut vore träffadt mellan detsamma och dess obligationshafvare, och staten följaktligen tryggad mot efterräkningar från tredje man.

I år som i fjor yrkar jag en *undersökning*. Jag begär ej att de, som icke vilja höra talas om inköp af enskilda jernvägar, skola benäget medgifva en sådan utredning, som jag föreslår, derför att en sådan, som det heter, "ju aldrig kan skada". Utan jag begär, att de skola, sanningen till ära, godhetsfullt vidgå att de, äfven de, rätt väl behöfva denna utredning, emedan de i denna sak hittills dömt utan verklig sakinsigt och blott förkunnat ett endast på allmänna satser grundadt *non possumus*. Jag behöfver ej tillägga, att vi andra, som hysa en motsatt åsigt eller, om så behagas, förmodan eller tro, alldeles icke göra anspråk på något högre ljus eller påstå, att vår mening är ofelbar; sjelfva förslaget om en utredning af den stora, i andra land ifrigt debatterade frågan vittnar ju, att det ej är på vår

sida en sådan förmåtenhet råder. Jag påstår blott, att en grundlig undersökning af ämnet skall lända till gagn, den må utfalla till stöd för den ena eller andra meningen, och det är därför jag önskar, att den må ofördröjligen företagas.

Jag föreslår:

att Riksdagen besluter en anhållan, att Kongl. Maj:t tacktes, så skyndsamt ske kan, låta genom sakkunnige män verkställa en utredning, huruvida, i hvilken utsträckning och på hvilka villkor det må anses för staten fördelaktigt att förvärfva med statsbanorna i samband stående enskilda jernvägar, samt vidtaga de åtgärder, hvartill en sådan utredning kan föranleda; samt att Riksdagen ställer till Kongl. Maj:ts förfogande de för ändamålet nödiga medel, hvilkas belopp Stats-Utskottet torde föreslå.

Stockholm den 28 Januari 1879.

A. Hedin.

N:o 69.

Af Herr I. Lyttkens, om fyllande af uppkommande statsbrist förnämligast genom förhöjning af bevillning efter 2:dra artikeln i Bevillningsstadgan.

Regeringen har för innevarande Riksdag föreslagit, att den statsbrist af 6,494,000 kronor, som yppat sig för 1880 års statsreglering, skall fyllas *dels* genom förhöjning af bränvinstillverkningsafgiften från 80 öre kannan till 1 krona 20 öre; hvarigenom skulle erhållas 4,602,500 kronor, *dels* genom höjning af tullen å tobak från